

«Сейфуллин оқулары – 18: « Жастар және ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми -практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.1, Ч.V. - Б. 75-79

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖАҒДАЙЫНДА АУЫЛ ТУРИЗМІН ДАМУДЫҢ ПРОБЛЕМАЛАРЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Туретаев А.Т., 2 курс магистранты

*С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан
Қ.*

Қазақстан бірегей табиғи ресурстарға және өзіндік мәдениетке ие бола отырып, аграрлық туризмді дамыту үшін зор әлеуетке ие. Әлеуетті агротуристтік объектілердің өңірлік орналасуын шолу, облыстар деңгейінде рекреациялық жүйелерді қарау, облыстардың әлеуметтік-экономикалық саласының жай-күйі, ауылдық жерлер инфрақұрылымының жай-күйін зерделеу, өңірлерде индустрияның дамуын баяндау, мәдени-тарихи маңыздылығын зерттеу қажетті шарттар болып табылады. Агротуризмнің міндеті жекелеген ауылдық елді мекендердің дамуына, олардың тұрғындарының табыс деңгейін арттыруға, қосымша жұмыс орындарын құру есебінен ауылдан қалаға көші-қон ағынының жолын кесуге, жергілікті экономиканың жаңа ерекше секторын ұйымдастыру арқылы ауылда әлеуметтік шиеленісті төмендетуге серпін беру [1].

Қазақстандағы агротуризмнің даму проблемалары бойынша әдебиеттерді талдау қазіргі әлемдік дәстүрлерге сүйене отырып және отандық тарихи-мәдени және әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктермен байланысты өзіндік ерекшелікке ие бола отырып, бұл бағыттың жүйелі түрде дамып келе жатқанын көрсетеді.

Қазақстан бірегей табиғи ресурстарға және өзіндік мәдениетке ие бола отырып, халықаралық және өңірлік нарықтарда туризмді дамыту үшін зор әлеуетке ие [2].

Қазақстан үшін аграрлық туризмді дамытудың негізгі шарттары мыналар болып табылады: әлеуетті агротуристтік объектілердің өңірлік орналасуына егжей-тегжейлі шолу, облыстар деңгейінде рекреациялық жүйелерді қарау, облыстардың әлеуметтік-экономикалық саласының жай-күйі, ауылдық жерлер инфрақұрылымының жай-күйін зерделеу, өңірлерде индустрияның дамуын баяндау, мәдени-тарихи маңыздылығын зерттеу. Қазақстандағы ауылдың экономикалық және әлеуметтік мәселелерін шешуде агротуризм объектілеріне үлкен рөл беріледі. Олардың белсенді қызметі жұмыспен қамтудың өсуін және халықтың тұрақты және салмақты кірістерін алуды, ауыл шаруашылығы өндірісі мен ауыл инфрақұрылымын дамытуды,

мәдени-тарихи көрікті жерлерді, табиғат ескерткіштерін, ауыл дәстүрлерін, қолөнерді және т.б. жандандыру мен сақтауды қамтамасыз етеді. Демек, агротуризм туристер үшін әртүрлі қызметтер жиынтығы ретінде қарастырылады: олардың ауылдық үйде тұруы, жасыл жорықтар ұйымдастыру және ауылдық мәдени-ойын-сауық шараларына қатысу, жергілікті тағамдардың құпиясымен, қолөнермен, ауылдық салт-дәстүрлермен танысу [3].

Агротуризм-жалпыадамзаттық құндылықтар жүйесін қалыптастырудың тиімді әдістерінің бірі. Қазір көптеген Еуропа елдерінде агротуризм қауымдастықтары бар, оларды мемлекет қолдайды, атап айтқанда жеңілдетілген салық салу жүйесін қолданады. Кейбір бағалаулар бойынша агротуризм туризм индустриясының жалпы кірісінің 10-20% құрайды. Швейцарияда туризмнен түсетін табыс жылына 15 млрд. долларды құрайды, оның 10 млрд.долларын таулы жерлердегі фермерлер береді. Түркияда агротуризм де дамып келеді. Бұл елге одан да көп шетелдік туристерді тартуға ғана емес, сонымен бірге "Түркия барлығына" жобасына сәйкес қоршаған ортаны сақтауға және ауылшаруашылық аудандарын қолдауға мүмкіндік береді. Еуропалық аграрлық туризмнің көшбасшысы ретінде жыл сайын шамамен 350 миллион доллар пайда табатын Италия танылды [4].

Көршілес шетелдерде агротуризм де мемлекеттің қолдауының арқасында белсенді дами бастады. Мәселен, Беларусь Республикасында агротуризмді дамытудың алғашқы қадамдары мемлекеттің өте адал саясатымен қатар жүрді: ауылшаруашылық бақтарының негізін қалаушыларды салықтан босатқан президенттік Жарлық, Министрлер Кеңесінің қаулысы және белагропромбанктің жеңілдетілген несиелері [2]. Ресейде Алтай өлкесінің әкімшілігі "Алтай аймағында Ауыл шаруашылығын дамыту" бағдарламасын қабылдады, "Алтай аймағында Ауыл шаруашылығын дамыту" бағдарламасы аймақта ауыл шаруашылығын дамыту және ауылшаруашылық өнімдерін, шикізат пен азық-түлік нарықтарын реттеудің мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру мақсатында жасалды. 2020-2021 жылдарға арналған бағдарламаны қаржыландырудың болжамды көлемі 1000 миллион рубльден асады. Халықаралық тәжірибе көрсетіп отырғандай, агротуризмнің дамуы аграрлық халықтың бір бөлігін өндірістен қызмет көрсету саласына ауыстыру жөніндегі ірі әлеуметтік-экономикалық бағдарлама болып табылады.

Зерттеу шеңберінде анықталған проблемалық мәселелер келесі объектілер/белгілер бойынша жүйеленген және топтастырылған:

1. Жергілікті халыққа қатысты мәселелер:

– ауылда кәсіпкерлік қызмет түрі ретінде агротуризммен айналысу және табыс алу мүмкіндіктері туралы хабардарлықтың әлсіздігі немесе оның мүлдем болмауы;

- қонақтарды (туристерді) қабылдау туралы өңірлерде қабылдау бағдарламаларын қалыптастыру бойынша құзыреттіліктің болмауы;

- қолда бар туристік мүмкіндіктерді тарту және дамыту бойынша білім мен дағдылардың болмауы;

- туристік өнімдер мен бағдарламаларды ұйымдастыру бойынша басқа тұрғындармен агротуризм тақырыбы бойынша тұрақты коммуникациялардың болмауы;

- -Агро және ауыл туризмі туралы хабардар болмау себебінен халықтың агро және ауыл туризмімен айналысудағы белсенділігінің әлсіздігі, оны білмеуінен заңнаманы бұзушылықтар жасаудан қорқу, салық салу бөлігінде өзара әрекеттің айқын күрделілігі, агро және ауыл туризмі субъектісінің заңды түрде тіркелген мәртебесінің болмауы және өңірдегі агротуризм жұмысының табысты мысалдарының болмауы [5].

2. Туристік инфрақұрылымға және өңірлердің жергілікті атқарушы органдары тарапынан қолдауға қатысты мәселелер:

- бірыңғай жалпы мемлекеттік бағдарламаның және агротуризмді (ауылдық туризмді) дамытуды қолдауды қаржылық қамтамасыз етудің болмауы;

- әлсіз интернет немесе оның болмауы;

- көптеген аудандар үшін сапалы автожолдардың дамымауы немесе болмауы өзекті мәселе;

- уақытша тұруға және қонақтарды орналастыруға арналған объектілердің (қонақ үйлер, кемпингтер, глэмпингтер және басқалар) жеткіліксіз саны немесе болмауы;

- кәсіби гидтер немесе тиісті оқытудан және дайындықтан өткен адамдар жоқ;

- жергілікті қолөнер және кәдесый өнімдерін сататын орын жоқ;

- өңірде агро және ауылдық туризмді дамыту бойынша қандай да бір жоспарлар және оларды іске асыруға жауапты тұлғалар жоқ;

- жергілікті атқарушы органдардың ауданда агро және ауылдық туризмді дамыту мәселелерінде, оның ішінде жергілікті халықты агро және ауылдық туризммен айналысу арқылы кәсіпкерлікке тартуға қатысты тиісті құзыреттері мен білімі жоқ;

- баратын орындардың абаттандырылмауы (жолдар, орындықтар, қоқыс жәшіктері мен бактар және басқалар): табиғи объектілер, мәдени-тарихи ескерткіштер;

- қажетті ақпаратты алуға болатын және ауданның туристік әлеуетін ілгерілету бойынша жүйелі негізде жұмыс жүргізетін жергілікті ақпараттық туристік орталық жоқ.

3. Туристерді тартуға қатысты мәселелер:

- экономикалық және ақпараттық өзара іс-қимыл жүйесінің және ауылдық жерлерде туристердің демалысын қамтамасыз ететін ұйымдар мен ауыл тұрғындары арасындағы кооперацияның жолға қойылған тетігінің болмауы, ауылдық аумақтар инфрақұрылымының дамымауы.

- аудандарда туристерді тарту бойынша жұмыс жүйелі және тұрақты негізде жүргізілмейді;

- қонақтарға (туристерге) тұтыну үшін, туроператорларға және турагенттіктерге жүзеге асыру үшін ұсынылуы мүмкін нақты

тұжырымдалған туристік өнімдер мен бағдарламалар, оның ішінде маусымдық және белсенділік түрлері жоқ;

- туроператорлармен және турагенттермен тұрақты байланыс және жұмыс жоқ;

- аумақтық брендинг және оны жылжыту жоқ (сайт, әлеуметтік. оның ішінде жергілікті қолөнер өнімдерінің желілері, баннерлер және кіру көрсеткіштері);

- аудандарда өткізілетін мәдени-бұқаралық іс-шаралар туристік іс-шаралар ретінде қарастырылмайды. Ауданмен байланысты және сол арқылы оның бірегейлігін құратын бір немесе екі маңызды маусымдық туристік іс-шаралар (мысалы, "Қайың жұмағы", "Егін күні" және т.б.) жоқ.

Агротуризмді дамыту сондай-ақ Қазақстанда қабылданған "Жасыл экономикаға көшу" жөніндегі тұжырымдаманың негізгі басым міндеттеріне сәйкес келеді, олар: ресурстарды пайдалану және оларды басқару тиімділігін арттыру; қолда бар инфрақұрылымды жаңғырту және жаңа инфрақұрылымды салу; қоршаған ортаға қысымды жұмсартудың рентабельді жолдары арқылы халықтың әл-ауқатын және қоршаған ортаның сапасын арттыру [6].

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып және далалық-экспедициялық зерттеулердің нәтижелерін ескере отырып, үш компонентке негізделген агротуризмді дамыту үшін модельді қолдану орынды болып көрінеді: жергілікті халық, инфрақұрылым және маркетинг.

1) жергілікті қоғамдастықпен жұмыс:

- Халықпен тұрақты негізде жұмыс істеу, әртүрлі тақырыптар бойынша жергілікті тұрғындар арасында агротуризммен айналысуға оқыту қажет. Зерттеу аудандарыда белгілі тақырыптар бойынша.

- Ауылда бастамашыл топтарды дамытуды ынталандыру және мотивациялау, бастамашыл топпен байланыс жасау және қолдау, оларды агротуризмге оқыту үшін жағдай жасау және ҚР-да және шетелде басқа бастамашыл топтармен тәжірибе алмасу қажет.

- Туристік бағдарламалар мен турөнімдер шеңберінде қонақтарды (туристерді) қабылдау кезінде жергілікті бастамашыл ауыл тұрғындарының кооперациясын арттыру қажет.

- Өңірлерде агро және ауылдық туризмді дамыту жөніндегі жұмысқа тарту және аудандық деңгейдегі жергілікті атқарушы органдар өкілдерінің құзыреттерін арттыру мақсатында ауданда агро және ауылдық туризмді дамытуды ұйымдастыру және қолдау мәселелері бойынша аудандық кәсіпкерлік, ауыл шаруашылығы, мәдениет және спорт, туризм бөлімдерінің қызметкерлерін оқытуды жүргізу қажет.

2. Инфрақұрылымды дамыту:

- Интернетке қосылуға және 4G тұрақты үздіксіз ұялы байланысқа көшу қажет.

- Бастапқы кезеңде қолдау және ауыл тұрғындарын агротуризммен айналысуға тарту үшін шағын және орта бизнесті мемлекеттік қолдау

шаралары арқылы агротуристік жобаларды шағын гранттар мен қаржыландыру бойынша жекелеген бағдарламалар қажет.

- Берілген ауданда агро және ауылдық туризмді дамыту жөніндегі іс-шараларды ресімдеу және қолда бар ресурстарды, ағымдағы даму деңгейін, ауыл тұрғындарының бастамашыл топтарының және мүдделі тараптардың болуын ескере отырып, оларды жүйелеу мақсатында берілген ауданда агро және ауылдық туризмді дамытудың ұзақ мерзімді (2023-2027 жылдарға арналған) жоспарын әзірлеу мақсатқа сай келеді.

Сонымен қатар, әр елді мекенде жеке проблемалар бар, көбінесе инфрақұрылымдық проблемалар бар, оларды жергілікті атқарушы орган деңгейінде шешу қажет.

3. Жылжыту және маркетинг

- Агротуризмді дамыту бойынша ұсыныстарды қалыптастыру үшін агротуризм саласындағы сарапшылармен бірге ауылдардың бастамашыл тұрғындарымен бірге ауданның әлеуеті бойынша егжей-тегжейлі ақпаратты пысықтау, болу бағдарламаларын жасау қажет.

- Агротуризм саласындағы сарапшыларды тарта отырып және ауылдардың бастамашыл тұрғындарымен бірлесіп, әртүрлі маусымдар мен туристік өнімдердің алуан түрлілігіне байланысты туристерге арналған бағдарламалар жасау қажет.

- Берілген өңірдің туристік әлеуетінің бірегейлігі мен эксклюзивтілігін құру мақсатында аумақтық туристік брендті құру, қолдау және дамыту бойынша жұмыстар жүргізу қажет.

- Жергілікті халықты, әсіресе жастарды барынша тарта отырып, бір-екі маусымдық оқиғалық іс-шаралар құру және оларды ұйымдастыру. Аталған іс-шаралар аудандардың тұрақты өткізілетін мәдени-бұқаралық іс-шаралары негізінде, сондай-ақ туристік мақсаттар үшін арнайы құрылған (фестивальдар, слеттер, жәрмеңкелер және т.б.) болуы мүмкін.

- Берілген өңірлерге туристік ағынды ұлғайту мақсатында 2023-2027 жылдар ішінде жыл сайынғы негізде туроператорлар мен БАҚ өкілдерінің, соның ішінде шетелдік БАҚ өкілдерінің қатысуымен инфотурлар, "Ашық есік" күндерін өткізу қажет. Бұл жаңа туристік өнімдерді құру үшін жергілікті бастамашыл топтардың туроператорлармен байланысын реттеуге, сондай-ақ ауданның туристік әлеуеті туралы ақпаратты таратуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, жыл сайын ақпараттық турлар өткізу аудандағы агро және ауылдық туризм деңгейінің өсуін бақылауға және көрсетуге мүмкіндік береді.

- Ауданда агротуризмді дамыту жөніндегі іс-шараларды тұрақты және жүйелі негізде іске асыруды ұйымдастыру, қонақтарды (туристерді) тарту, ауданның туристік әлеуеті туралы ақпарат беру, аумақтық туристік брендті ілгерілету, жергілікті тұрғындардың қонақтарды (туристерді) қабылдау жөніндегі жұмысын үйлестіру, оқиғалық іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу, жергілікті қолөнер өнімдерін өткізу мақсатында ауданда агротуризмді дамыту жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру және аудандық туристік ақпараттық орталықтар құру.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Бельский В.И. [и др.] Агротуризм: опыт, проблемы, рекомендации / Минск: [Институт экономики НАН Беларуси], 2019. 123 с.
2. Здоров А.Б., Антонян А.Г. Агротуристский комплекс как путь реализации национальных программ экономики // Региональная экономика: теория и практика. - 2018. - № 36. - С. 88-91.
3. Здоров А.Б. Экономика туризма: Учебник. М.: Финансы и статистика 2014. 272с.
4. Comparative Analysis Software Targets State of Strategic Planning of Tourism Industry of Kazakhstan // Mataeva B.; Mukhambetova Z.; Tazhbayev N.; Kalkabayeva G.; Bespayeva R. Vol. 39 (11) Year 2018. Page 31
5. Evaluation of Customer Experience and Satisfaction in Luxury Resort Hotels of the Maldives. Popp L., Mukhambetova Z., Matayeva B., Kunafina G., Nurgaliyeva A., Volokhina V., Zhansagimova A. // Journal of Environmental Management and Tourism. Volume XII, Issue 8 (56) Winter 2021.p. 2100-2109
6. Агротуризм как один из новых направлений развития сельского хозяйства в республике Казахстан. Идрисова А.Р., Давлеткалиева К.Б. [Вестник казахско-русского международного университета. г. Актюбинск, 2015](#)

Ғылыми жетекшісі, экономика ғылымдарының кандидаты,
профессор міндетін атқарушы Мухамбетова З.С.